REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
ISAIA I., Str. Dimitrie Orbescu 9, Bucureşti III

Anul II. No. 9 Februarie 1938

DIMÂNDAREA

REVISTĂ NAŢIONALĂ DE EDUCAŢIE ŞI CULTURĂ

APARE LUNAR

MACEDO-ROMÂNII IN ISTORIE

Istoria nu are nimic ascuns asupra vieţii şi desvoltării Macedo-Românilor. O tendinţă voită a unor istorici a încercat să arunce departe de marele mănunchi românesc această frântură de naţiune. Dar, şi în această falşificare — sau trecere superficială —asupra Macedo-Românilor, au rămas nezdruncinate şi eterne câteva adevăruri şi principii definitive: 1) formarea naţiunii române la un loc, deci scoborârea Românilor în Macedonia, Epir şi Tesalia, ca şi în Albania, de sus în jos. Dovadă, unitatea limbei constatată de toţi filologii, — topografia slavă sau greacă în locurile unde se găsesc şi acum şi, mai presus de toate, acea comunitate de rasă şi spirituală, care poartă măreaţa pecete a Romei. Pentru popoarele conlocuitoare, toţi Românii, Macedo-Românii, Muntenii, Oltenii, Moldovenii, Ardelenii, etc., sunt valahi, olahi, etc. Constatările de fapt, ce durează de aproape două milenii, admise de istorici, ca şi de neamuri, nu pot fi nici confuzii, nici incidenţe în Istorie.

Sub imperiul bizantin, în primul mileniu după Hristos, până dincolo de secolul al XII-lea, massele compacte de ambele maluri ale Dunării, ale unei vaste lumi romane — cu toate părţiile largi, făcute de invazii şi de infiltraţiuni puternice, — mai toţi munţii şi regiunea plaiurilor, dela Carpaţii nordici până în Balcani, prin Rodopi şi ramificaţiile Pindului, au rămas româneşti. Şi până în zilele noastre a fost o continuitate românească.

Sub mai multe imperii slave, între 1187 şi 1241 a fost o dinastie, de origine românească, pe tronul dela Târnova, care a jucat un rol decisiv în desvoltarea voevodatelor independente de la stânga Dunării, cu incontestabila preponderanţă între Balcani şi Carpaţi şi apoi între platoul Transilvaniei şi al Panoniei şi Istru.

Din îndepărtatul Ev Mediu s'a făcut ruptura, când Românul, ca tip racial şi ca limbă, era unul şi acelaş pretutindeni.

Pe când la stânga Dunării, prin infinite peripeţii eroice şi

tragice, se încheagă ideia de stat românesc, mergând spre reînvierea vechii Dacii în plenitudinea granițelor sale naturale, dincolo, se îngheabă, în frânturi, o viață patriarhală românească, ce ne-a adus până pe pragul istoriei contimporane.

Nomazi în Pind și Sudul Albaniei, trăind în transhumanță perpetuă, — prin Macedonia, Macedo-Românii roiau și în orașe. Ca negustori, meseriași, argintari neîntrecuți, armurieri, blănari, tăbăcari, boiangii, îi găsim, împrăștiați, în toată Peninsula Balcanică, în târguri mai mari sau mai mici. Caravanele și „chirigii" erau aproape în întregime, ale lor — constituiau, în Evul Mediu până în pragul veacului XX-lea, — comunicația și transportul de mărfuri, produse sau faricate. Prin imense „cărvăni" de cai și catâri se aducea untdelemn din Valona și Volo spre centrul și nordul Peninsulei și chiar Constantinopol; din Raguza, Cattaro, Sebenico și Veneția veneau stofe perfecte, tuluri, atlazuri, blănuri fine, tort de toate felurile, stampă, olandă, albituri și postavuri superioare. In schimb, din munți și din văile Balcanului întreg, transportau spre Budapesta, Viena, Constantinopol, Salonic, Belgrad, etc., lână, „căprină", „cașuri", „urdă", unt în burdufuri, ca și untdelemn din Albania din Sud sau Grecia nordică.

Pe la finele secolului trecut la Salonic și Smirna, Valona, Durazzo, Tirana, Corcea, — apoi la Bitolia, Scopia, Niș, Kraguevaț, Belgrad, Șabaț, Panciova, până spre Seghedin, Budapesta și Viena — existau mari negustori macedo-români.

Astfel comunele mari din Epir și Macedonia aveau **diaspora** puternice: Aminciu sau Metzova, la Ianiner, Larissa, Atena, etc., Samarina, Perivole, — apoi Crușova, Vlaho-Chisura, Nevesca, etc.

Tot așa în spre orașele Serbiei Vechi și ale Bulgariei erau ostroave numeroase de Bitoleni, Magaroveni, Gupeșeni, Mulovișteni, Orhideni, Uskiubeni, etc.

Era un vast păenjeniș de comunicații comerciale, spirituale și naționale, timp de veacuri între toți aceşti „Aromâni".

Se căsătoreau între ei; mândria unui negustor, chirigiu, meseriaș, sau argintar bogat, etc., era să se căsătorească în comuna metropolă, să zidească o fântână, o biserică, să aducă un clopot sau să-i rămâie, cu ceva, numele, în amintirea neștearsă a acelora de acasă.

Un fel de „masonerie", în sensul nobil al cuvântului, — cum a fost această instituție la origine — exista între toate elementele, împrăștiate, între păstori și celnici, între aceștia și negustori, între cei din urmă și intelectuali.

Cât a durat imperiul turcesc coeziunea între Macedo-Români se menținu intactă, dar cu creiarea statelor naționale în Peninsulă, — frântura românească s'a spart în cioburi slabe, supuse unor violente asimilări, sau căzute sub jugul unor necesi-

tăți de fier, politice sau economice, împingându-i să dispară în massele altor popoare sau să se asimileze.

Procesul acesta de extenuare până la completa dispariție s'a întâmplat în Serbia-Veche, în Bulgaria, apoi, în Tesalia, acum în urmă în Albania și în Grecia; ceiace constitue astăzi elementul macedo-român în Balcani — sunt pulverizări ale unei tulpine izolate, dar de granit, ale poporului românesc.

Desigur că, străşnicia acestui stejar fulgerat, dar, încă, verde, în căderea lui, are nevoie, acum mai mult ca oricând, de o puternică protecție.

Statul român are datoria imperioasă a-i sări în ajutor, **foarte** urgent, și cu toată greutatea.

Cum am mai spus, colonizarea în Dobrogea — față de celelalte din Grecia, Bulgaria, Serbia, Turcia, adevărate concentrări și regrupări naționale, — cu Macedo-Românii, a fost o cârpeală.

A expune un program înseamnă a înegri hârtia cu încă unul dintr'o sută. Foarte urgente ca să se aducă imediat câteva mii de familii ce se mai pot aduce spre colonizare și pentru înviere a României, trebuește o politică de prestigiu, economică, școlară, culturală și bisericească în ce avem în Grecia, Bulgaria, Albania și în ce n'avem — și, trebue să avem în Jugoslavia —, o politică unitară, continuă, dinamică și, mai presus de toate, cinstită și entusiastă.

ION FOTI

DOCUMENTE

„România noastră există, și orb e acel ce nu o vede. Ea poate exista sau în folosul Turciei sau în acel al Austriei, după cum una din aceste două puteri vor favoriza-o; dar poate exista și contra lor, de vor vroi s'o împiedice. Maghiarii cei luminați nu se opun întru cât văd că nu pierd nimica, ba dimpotrivă, câștigă. Se poate din întâmplare ca revoluția de unitate națională să fie în acelaș timp o revoluție de neatârnare. Se poate ca înainte ca nația noastră să reintre în drepturile ei, să se scurgă un veac, un veac în decursul căruia să fim meniți a ne război cu Rușii, precum am petrecut zece veacuri în luptă cu barbarii și patru cu Turcii: dar ce este un secol în viața unei națiuni?"

NICOLAE BĂLCESCU (1848).

Cântecul plaiurilor noastre

Cu stemă de fulgere, plete de nori,
Pe umăr cu zale de-argint şi ninsoare,
Tot în mine te port şi-n adâncuri mă dori,
O, ţară de plaiuri, meleag de păstori,
Unde graiul meu plânge şi moare.

Chemarea ta orgă din frunze, din crengi,
Suspine prelungi de fântâni şi isvoare
Cu lacrimi de umbră, cu zâmbet de soare,
Şi clopote aud, cunoscute tălăngi
Văd turme 'n cutreer de văi şi pripoare.

Sălaşe smerite de piatră şirag
O culme albiată sub codru 'ncunună.
Cum fumul lor azi de departe mi-e drag.
Tăcută, pe-o coastă, subt aripi de fag
Stă pusnică vatra mea veche străbună.

Grădina mea scumpă uitată de mult,
Cămin de durere, a stafiilor pradă,
Cum cade sub greul de ani şi zăpadă!
Copil singuratic mă văd şi m'ascult
Sub streşini de-ardezie şi prin ogradă.

Pe prispă, de câteori dus am tot stat,
S'aud pe bunicul proptit de perete!
O, cum el din basm şi din strune-a cântat,
Iar eu atârnam de-a lui gură, stam beat
Privind la căruntele-i plete!

Şi maica-mi de aur trudind la răsboiu
Ingâna ca un bocet de jale.
Şi-acum te văd, maică slăvită de noi,
Şi viersul ţi-aud parcă pică şiroiu
De lacrimi din buzele tale.

Şi tata venea cărturar din străini
Şi casa mea toată 'mbrăcată 'n covoare
Râdea ca biserica în sărbătoare
De jocuri, de line cântări şi lumini
Sub sraja pădurii de fagi şi de pini,
Sub miriştea albă de mosc şi de soare.

O, cum tresărea bucuria-mi nebună
Să văd cum ai mei laolaltă s'adună,
Tot cercul, bunicii, părinţii, nepoţii!
Şi-un cântec părea că din toate 'mi răsună,
Visam că tot astfel noi fi-vom cu toţii
Mănunchiu peste vreme 'mpreună.

Dar vifor veni şi mă smulse duşman
Spre hăul adânc de talazuri amare
Din ţărmul iubirii, 'nsoritul liman,
Şi dus am fost, învijelit în noian;
Nici mal, nici ostrov de popas şi hotare.

G. MURNU

Reflecţii

Nu numai ca să studiez am venit la D-ta (la marele sculptor Rodin) — ci pentru a te întreba: **cum să trăesc?** Mi-ai răspuns: **muncind**. Şi înţeleg bine aceasta, a munci înseamnă să trăeşti fără să mori. Sunt plin de recunoştinţă şi de bucurie. Căci de mic, nu voiam munca. Şi am încercat. Dar, pentru că **o iubeam atât de mult**, munca a devenit în decursul anilor, ceva solemn, o sărbătoare legată de inspiraţiuni rare; — şi treceau săptămâni, când nu făceam nimic în aşteptarea — în toiul unor tristeţi infinite — clipei de creaţie. Era o viaţă plină de abisuri.

....N'am avut curajul să readuc inspiraţiile îndepărtate, prin muncă, dar acum înţeleg, căci e singurul mijloc pentru ca să le păstrezi. Şi iată (inspirându-mi munca) mi-aţi dat o mare renaştere în viaţă şi o mare speranţă....

RAINER MARIA RILKE

Cugetare

Trei sunt drumurile spre fericire: 1) prin renunţare; 2) prin reîntoarcerea în tine, fie meditând sau cunoscându-te şi 3) printr'o jertfire perpetuă până la moarte.

Les Macédo-Roumains

Deși fluctuațiunile politice din Peninsula balcanică n'au dat răgaz intelectualilor macedoneni ca să se afirme — potrivit aptitudinilor lor — pe tărâmul cercetărilor istorice, totuși, de la o vreme, au apărut lucrări de valoare, datorite câtorva inteligențe alese ale neamului nostru:

George Murnu, prin valoroasa lucrare, unică în felul ei, **Vlahia mare**, Pericle Papahagi, Take și Valer Papahagi, Victor Papacostea, ca să nu numim de cât pe cei contimporani, au aprins lumini fericite la altarul istoriografiei și filologiei macedoromâne. De literați nu vorbim.

In secolul trecut, s'au afirmat scriitori de mare însemnătate, luând în vedere vremea în care s'au produs și mijloacele de care au dispus; astfel, un Gheorghe Roja, Constantin Ucuta, Cavalioti, Daniel Moscopoleanul, fac cinste ramurei românești sud-balcanice, prin patriotizmul și lucrările lor spirituale. Despre scriitorii străini, cari au scris despre Vlahii din Peninsula balcanică, nu amintim; sunt mulți, începând cu byzantinii, și încheind cu cei de toate neamurile. Elementele aromânesc, Pindo-Balcanic, prin frumusețea și originalitatea lui, prin structura lui etnică, de tipar clasic, a atras atențiunea cercetătorilor, și, nu puține sunt laudele aduse acestui neam, **de nimeni strunit**, cum scria rabinul din Tudella.

Printre cei cari s'au ocupat, în mod serios și luminos, de Aromâni, precumpănește distinsul profesor universitar și academician, d. Teodor Capidan, ale cărui valoroase opere, de linguistică și cercetări istorice, fac fală nu numai literaturii macedoromâne, ci ,întregei literaturi a neamului românesc. Numirea lui ca profesor universitar și alegerea, prin unanimitate, în forul academic, constitue o dreaptă și meritată consacrare a meritului neobositului nostru compatriot, pe tărâmul științific. D. Capidan a dat succesiv, mai multe lucrări toate de o însemnătate deosebită: **Megleno-Românii, sub raportul istoric- limbistic; Romanitatea balcanică; Elementul slav în dialectul aromân; Aromânii și dialectul lor, etc.**

De curând a tipărit **Les Macédo-Roumains**, în limba franceză, lucrare de analiză și de sinteză, care rezumă istoria trecutului aromânesc, civilizația lui, limba și starea economică, cu un cuvânt, întreaga structură organică, etnică, a Macedo-românilor: ca să facem o analiză minuțioasă a magistralei opere ne-ar trebui un cadru vast, pe care nu ni-l poate oferi revista: **Dimândarea.**

In linii generale amintim că, cu metoda autorului, de o informație precisă și documentată, cu stilul de o claritate și de o simetrie clasică, cu marea lui putere de o intuiție revelatoare, în părțile întunecate ale trecutului Românilor trans danubieni, lucrarea d-lui Capidan, bazată pe istorie și filologie, aruncă lumini fulgurante asupra vieții istorice a neamului din **Peninsula Balcanică.**

Alături de lucrarea **Vlahia mare,** care se mărginește la un anumit cadru și epocă, opera d-lui Teodor Capidan este tot ce s'a scris mai serios, mai comprehensiv și mai științific la noi. Sobru și concentrat, în expunere, ne redă viața aromânească sub diferitele ei aspecte, cu o artă simplă, ca stil, minunată ca înțelegere.

Ideea centrală este: macedoromânii au trăit în continuitate etnică și teritorială cu frații lor — Daco-Românii; stabilind apoi zonele teritoriale, unde îi găsim astăzi, cititorul află că încă din sec. al VIII, așa numiții **Vlahorinhini** își fac apariția în Calcidica. Popor de păstori, înghesuit și împins de năvala Slavilor, s'au întins ca o apă mare în Macedonia, Grecia, Epir și Albania, pe unde trăesc și în zilele noastre; în mase mai compacte pe catena Pindului, până în centrul Greciei. Popor de negustori, pricepuți și inventivi, mai târziu, după ce vremurile s'au mai liniștit de cutremurul provocat de venirea Turcilor, s'au așezat ca negustori fruntași și activi în toate centrele mai însemnate: **Salonic (Sărună-Salona), Cavala, Xanti, Drama, Stambul etc.,** iar în Iugoslavia de astăzi în orașele: **Bitolia, Perlepe, Ohrida, Veles, Scopia** și altele; în vechea Serbie, aromânii au fost adevărații reprezentanți ai puterii de creațiune economică-comercială. In Albania, e de ajuns ca să amintim despre strălucitul și gloriosul oraș Moscopole, ca să înțelegem marile virtuți ale geniului latinității sud-balcanice.

Cu privire la statistică, cifra de 350.000 de suflete, dată de d. Capidan, ni se pare cea mai justă, sau, cea mai aproximativă, întrucât, aromânii păstori nici odată n'au fost catalogați, la recensământ, rebeli la disciplina de Stat. Natural, cum bine observă și autorul, aromânii au scăzut mult, numericește; o bună parte, mai ales prin orașe, s'au asimilat cu Grecii ori cu Slavii.

In evul mediu erau mult mai mulți; numai așa se explică faptul că au putut înjgheba stătulețele lor voivodale în Grecia și în Epir; numai așa au putut ține piept armatelor bizantine în rebeliunile lor.

D. Capidan citează pe autorul anonim din veacul XIV, care scrie: **notandum est hic quod inter machedoniam, achayam,thessalonicam est quidam populus valde magnus et spaciosus, qui vocantur Blazi.**

Dar cu mult în urmă, la jumătatea secolului trecut, ilustrul istoriograf și om de Stat, Rangabé, cifra pe Aromâni la 600.000! Și să nu se uite, că Rangabé numai în favorul Românilor, ca națiune, nu pleda! Pe atunci, însă, biserica și ideea

panelenă nu ascundeau adevărul; mai târziu, însă, interese
politice, de asimilare violentă, au tăgăduit până și existența
aromânilor!

*

D. Capidan pune întrebarea: de unde vin aromânii în locu-
rile pe cari le ocupă și acum? Istorici și filologi au emis pă-
reri deosebite: unii au susținut că Aromânii ar fi autohtoni,
traco-illyri-romanizați; filologia, însă, făcând investigațiuni
limbistice, atestă că limba este una și aceiași la amândouă ra-
murile traco-latine, din nordul și din sudul Dunării; ergo:
aromânii s'au prelins, ca un șivoiu, de la nord spre sud, îm-
pinși de barbari, deci, sunt ramură din aceiași tulpină cu
Românii de la Dunăre. Cert! Dar, dacă mi se permite o idee
personală, eu am convingerea, că: peste primul strat, curat
romanic, care începe cu coloniști aduși după îngenucherea Ma-
cedoniei, s'au așezat, rând pe rând, valurile de imigranți ce
veneau de la nord, ca păstori înghesuiți de barbari. In privința
aceasta e un argument istoric concludent: coloniștii romani
din epoca emiliană nu puteau fi înghițiți de Greci; nici orgo-
liul roman, nici oficialitatea romană, până în veacul VI după
Christos n'ar fi îngăduit aceasta; în al doilea rând, aromânii
încep să se asimileze cu Grecii, abia din secolul XVII, grație
bisericii și vieții lor orășenești; în al treilea rând, pentru un
ochiu înțelegător, care cunoaște topografia aromânească, un
lucru rămâne cert: aromânii din masivul Pindului, unde co-
lonizarea a fost mai intensă și unde rasa s'a păstrat mai curată,
grație adăpostului munților, au o structură fizică mai accen-
tuat latină; oamenii se deosibesc de alte grupuri românești
prin frumusețe fizică, caracter de independență, mândrie îm-
pinsă până la orgoliu, războinicie etc. Pe ici-colo, chiar în
munți, straturile secundare, de mai târziu, au o caracteristică
o parte de amestec slav-blonzi, ochi albaștri, obezi, cum e pro-
vincia Zagor.

Profesorul Weigand, spunea, că, sub raportul craniologic,
a constatat că, cei mai italieni dintre toți românii, ar fi românii
de pe catena Pindului. un argument în plus în favoarea tezei
noastre; să compare cineva pe Meglenoromâni cu Epirotoro-
mânii și va vedea contrastul... Unitatea limbii, s'a format cum
era firesc, în decursul vremii. Din punct de vedere autropolo-
gic însă, deosebirile subsistă. Pentru ceea ce susținem noi mai
avem argumente istorice irefutabile. Dacă memoria nu mă
înșeală, Cesar zice, în comentariile sale, cumcă, în războiul
civil, Pompejus a făcut una ori două legiuni din romanii din
Muzachia (Taulantia), mai ales din jurul orașului Lissos; ori,
în legiune nu intra de cât romani curați legionari și dacă Pom-
pejus a reușit să recruteze atâția soldați, înseamnă că coloniza-
rarea pe litoralul adriatic era foarte întinsă și intensă; iată de

ce suntem convinși că, pe primul strat romanic s'a așezat cel secundar, venit de la Dunăre, căci naște întrebarea dacă elementul roman adus din Italia, în Macedonia, a fost asimilat, de cine a fost asimilat? De Illyri? Nici odată popoare superioare, ca spiritualitate, nu pot fi absorbite de rase inferioare! De Greci? Grecii sunt așa de puțini în Macedonia, prin transportare în Dacia, după cucerirea ei de Traian; a fost, deci, flux și reflux.

Insăși limba e un document; cu toată structura ei unitară, din punct de vedere lexical, românii din Epir au cuvinte arhaice, curat latine, pe cari nu le găsim la ceilalți Români; cuvintele acelea, păstrate cu sfințenie, aparțin elementului primordial de coloniști, din epoca emiliană (Paul Emiliu). Ceva mai mult: am cules peste 250 de nume de familie cari sunt curat latine și pe cari le găsim numai la o parte din macedoromâni, astfel: **Piu, Faber, Mamali, Civica, Buru, Mamura, Nero, Tuco, Giuliu, Nemu, Menu, Puppi, etc. etc.**, ar fi foarte interesant ca cineva să atace domeniul numelor de familie, despre care nu s'a scris nimic până astăzi; se va constata, atunci, că vechile nume la Aromâni sunt, în bună parte, sau vechi latine, sau italienești, și o cercetare, în direcția aceasta, ar lămuri multe probleme întunecate.

Limba română era deja formată, dincolo de Dunăre, în sec. VII, căci, în decurs de 8 veacuri, de la colonizarea Macedoniei, a fost vreme destulă pentru această formațiune; cuvintele istoriografului bizantin, Teophanes, sunt concludente; dar el redă greșit propoziția: **torna, torna, frate!** Grecii n'au diftongul **oa**; ei nu pot pronunța, de pildă: **oae**, ci zic: **oe; omini, în loc de oameni, torna, în loc de toarnă.** Și, cum se întâmplă de obiceiu, toți scriitorii posteriori au reprodus, papagalicește: **tornă în loc de toarnă,** formă uzitată și astăzi.

In fine, ca să încheiu, adaog: la argumentele judicioase ale distinsului profesor Capidan, cum că Daco-Români și Macedo-Români sunt unul și același popor — lucru indubitabil — părerea mea personală este că, peste primul strat latin, din Macedonia, s'a așezat al doilea strat, purces de la Dunăre, după mutarea legiunilor în Moesia de către Aurelian, după cum, cu 150 de ani înainte, coloniști din Macedonia au fost aduși în Dacia de către Traian: **flux și reflux!** Valoroasa scriere a compatriotului nostru mi-a dat prilej să emit o părere personală.

NUȘI TULLIU

PĂSTORUL PINDULUI

Il văd cum stă pe muchea de stâncă aspră, sură,
Căciula după ceafă și carabina'n spate :
Talăngile ascultă și un gând duios îl fură
Iar inima în pieptu-i ușor și ritmic bate.
Ce mândră-a fost odată întreaga lui făptură,
Azi, griji, necazuri multe pe frunte-i stau săpate !

Pe pletele lui dese a nins, de multă vreme,
Privirea-i însă mândră, ținuta lui semeață...
Bătrân și singur, totuși, de nimeni nu se teme
Și, fluerând din frunză,
In jurul lui pădurea de vânt și toamnă geme
Pe când, pe văi și plaiuri, se lasă văl de ceață.

Tăiat ca'n bloc de marmor privește'n depărtare
Și, patru câini ca leii, îi țin tovărășie ;
Din timp în timp se uită la turma de mioare
Și'n minte-i răsar chipuri din vremi de haiducie...
Doi vulturi sboară'n cercuri în nourata zare...
Ca ei se simte tânăr și plin de voinicie !

Amurg, se lasă noaptea pe dealuri și coline,
Ciocănitoarea toacă cu-atâta măestrie ;
Inflăcărat, cavalul începe să suspine
O doină bătrânească — vers sfânt de vitejie...
La foc păstorul cântă, iar somnul nu mai vine,
Și amintirea-l poartă spre vremi de semeție !

NUȘI TULLIU

De toate

O statistică foarte interesantă publică Pierre Mille (în Le Temps, 13 Mai 1936) : Sub Ludovic al XIV-lea Franța avea 24 milioane locuitori, Anglia mai puțin cu 10; Germania vr'o 2-3 milioane, (după pustiirile războiului de 30 ani) iar Rusia lui tru cel Mare vr'o 14 milioane.

De aceea, acum trei secole, Franța era cea mai mare putere a lumii — și acest lucru l-a menținut până la Napoleon cel Mare, când atinge apogeul și reîncepe declinul — în populație, în naș-teri, în averi, etc.

TRĂDARE ȘI BLESTEM

Printre păcatele și nelegiurile fără număr ale ființei omenești, trădarea este aceea care ocupă locul de frunte. Există însă trădări codificate și trădări necodificate. Adică fapte omenești mai mult ca degradante socotite posibile și pedepsite de legile pozitive și fapte tot omenești și tot atât de degradante în aceste legi.

De cele dintâiu se ocupă juriștii, jurisconsulții și judecătorii. Ei gradează și cântăresc greutatea faptei pe temeiul legii scrise și pun în balanță—pe acelaș temeiu—echivalentul de ispășire. Aci omenescul relativ are latitudinea de a nuanța subiectul, după locuri și timp, nuanțând totodată și penalitatea nespectivă. Și, natural, aci câmpul discuțiunilor și al contradicțiilor este de o întindere și de o elasticitate fără seamăn.

Există însă un domeniu unde trădarea, acest produs au unor bezne din anumite suflete, constitue o faptă absolută. Brută, imensă și fără grade. Trădarea de neam este prototipul ei cel mai reprezentativ cel mai categoric.

Trădarea de neam întrece prin grozăvia ei fără seamăn tot ce mintea omenească concepe și execută. (E vorba deci de o faptă „omenească" deoarece animalele, deși au o viață inferioară, nu cunosc trădarea speței respective).

Trădarea de neam e mai mult ca o omucidere și mai mult ca o sinucidere.

Omuciderea este suprimarea unei verigi din marele, nesfârșitul lanț al vieții. Ea are un efect limitat. Nu lovește decât ceeace este astăzi, și care nu va mai fi. Atât. Sinuciderea este despărțirea voluntară din acest lanț. In schimb însă, Trădarea de neam lovește nu numai prezentul ci și trecutul și viitorul. Nu al unei singure persoane ci a unei colectivități întregi, cu alte aspirații și cu alte meniri decât cele individuale. A unei colectivități de sânge și graiu din care faci și tu parte și care are menirea de a se perpetua în veacu. E nu mai odesolidarizare, o călcare a legilor firii însăși, dar și o pornire voită împotriva lor. Impotriva generațiilor care au fost — părinte, bunic și străbunic — și împotriva generațiilor care o să vie, a căror jug sau nimicire o pregătește trădătorul.

Aceasta este trădarea de neam.

Și totuși această faptă izvorâtă din suflet menit iadului, nu care rupe în chip indirect și în masă lanțul vieții uni neam, al e nici codificată, nici pedepsită legiile omenești pozitive. Omul propriului său neam, jertfit unor interese personale meschine sau unor utopii, nu e pasabil de o condamnare juridică.

Juridică nu, dar de altă natură da.

El este pasibil de blestem, de anatsmă, de invocarea pute-

rilor divine care ţin, sus, cumpăna dreptăţii şi a binelui, de a slobozi urgiile iadului asupra trădătorului.

Anatema este ultimul refugiu, ultima armă a gloatei neorganizate, sau pusă în situaţiunea de a nu putea reacţiona altfel, împotriva nelegiuirilor, împotriva abuzurilor opresorilor.

Poeţii, aceste culmi veşnic luminoase ale omenirii, sunt mai aceia care colectează aceste blesteme din inima şi gura colectivităţii, ale neamului şi ale pământulu însuşi, şi, prin sensibilitatea lor specifică, le redau în versuri.

Puritatea vieţii lor le dă autoritatea netăgăduită de a ridica rbaţele în numele celor oprimaţi şi nedreptăţiţi, în numele neamului însuşi, pentru pronunţarea anatemei.

La noi doi mari poeţi, trăind fiecare o viaţă de martir în slujba neamului, au prins cândva rostirea colectivă, anatema colectivă împotriva trădătorilor, redându-le în versuri care vor înfrunta veacuri.

Aceşti doi mari poeţi sunt **Mihail Eminescu** şi **Costa Belimace.**

Deşi fiecare a vieţuit atât de departe unul de altul, ei se apropie, se leagă strâns, prin rostirea comună şi similară împotriva aceleiaşi speţe de oameni, a trădătorilor de neam.

In „Doina" lui Eminescu ca şi în „Părinteasca Dimandare" a lui Belimace bate unul şi acelaş suflu. Sunt patru mâini ce se ridică spre ceruri într'una şi aceiaş pornire şi cadenţă sufletească, într'una şi aceiaşi revoltă.

Văzând năvălirea pe pământul românesc a unor popoare străine, — jidani, greci şi muscali, — care încetul cu încetul au robit atât naţiunea cât şi ţara întreagă, văzând apoi peirea neamului datorită trădării exprese sau tacite a acelor care şi-au arogat acest drept, Eminescu rostise aceste grele blesteme în variantele „Doinei" sale :

Cine ne-au adus pe greci
N'ar mai putrezi pe veci.

Cine ne-a adus muscalii
Aibă'n lume partea boalii.

Cine ne-a adus Jidanii
N'ar vedea ziua cu anii
Ci să-i scoaţă ochii corbii
Să râmâe'n drum ca orbii

Cine ne-a adus pe Greci
Arde-l'ar focul pe veci.

Cine-au adus pe străini
Ducă-i corbii carnea'n spini
Şi oasele'n mărăcini
Iar cine mi-au fost mişel
Seca-i-ar inima'n el.

Acest torent de blesteme (vezi note şi variante în ediţia lui Eminescu îngrijită de de C. Botez) pe categorii de trădători, Eminescu îl transformă mai târziu, generalizându-l sub căldura aceluiaşi sentiment, în celebra strofă de jar şi pară :

„Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia".

Sunt rostiri grele, de o greutate ne mai închipuită, asemănătoare cu acel „Maranatha" a Apostolului Pavel pentru cei ce nu iubesc pe Domnul.

La mii de kilometri distanţă de România, în îndepărtata Macedonie, celălalt mare poet român Costa Belimace, văzând peirea neamului românesc datorită trădării fiilor săi, care au îndrăgit, prin şcoală şi biserică, un alt neam şi o altă limbă cu totul străină de graiul părintesc, sub talazul aceloraşi simţiri isvorâte din adâncul firii româneşti rostise această mare anatemă în poezia „Pământească Dimândare", devenită imnul românesc :

Părinteasca dimândare
Nî sprigiură cu foc mare,
Fraţi di mumă şi di tată
Noi Armâni di eta toată !

'Di sum plocile di murminţî
Strig'anoştri buni părinţî :
„Blăstem mare s'aibă'n casă
„Cari di limba lui s'alasă.

„Cari ş'alasă limba lui
„S'lu-ardă pira focului,
„Si-s dirină viu pri loc,
„S'li si frigă limba'n foc.

„El în vatra-li pârintească
„Fumelea s'nu-şi hârâsească ;
„Di fumeli curuni s'nu başă,
„Natu'n leagăn si nu'nfaşă !

„Care fudze di-a-lui mumă
„Si di pârinteasca-li numă,
„Fugă-li doara Domnului
„Şi dulceamea somnului ei!“

Dela părinţi avem porunca
Ce-i necălcatul jurământ
De-o mamă fraţi, de-acelaş tată,
Pe veci Români, pe-acest pământ.

Şi de sub lespezi de morminte
S'aude glasul strămoşesc
Blestem de moarte cadă'n casa
Celor ce limba-şi părăsesc

Cel ce se lasă de-a lui limbă
In flăcări piară mistuit.
Deschide-s'ar sub el pământul
Şi arde-i limba'n nesfârşit.

Să n'aibă parte de vlăstare
In pustiitul lui cămin.
Cununi de nuntă nu sărute
Nici nat în leagăn, ci venin.

De-şi părăseşte vreunul mama
Şi nume-şi leapădă şi neam
Dumnezeescul har lipsi-i-ar,
Şi somnul vieţii, drag balsam.

(Redată în româneşte de d. I. Foti)

Aci uraganul apocaliptic al blestemelor pentru cei ce-şi părăsesc limba strămoşească, redat ca un glas venit de dincolo „de sub lespezile din morminte“ — glasul părintesc — atinge culmi necunoscute în literatură.

Părinteasca Dimândare, leit motiv aromânesc, a constituit şi constitue încă o pavăză, o armă, împotriva înstrăinării conştiente.

P. BUCOVALA

Despre poetul Costa Crystalli

de V. DIAMANDI-AMINCEANUL

Poetul Crystalli, ca şi poetul Zalocosta, îşi trage originea din frumosul pitorescu, şi armânescu ţinut al Aspropotamului numit altă dată „Ano-Vlahia (Vlahia de Sus).

Iată ce ne zice marele geograf grec Meletiu [1]).

‚Plision ton pigon aftu (Aspropotamu) iton polis potè Hal-„chis legomeni, diaveni dia mesu tis Dolopias chinos onoma-„zomeni catà ton Sholiastin tu Thuchididu „Ano-Vlahia“, che „tora chinoteron to men edothen tu potami meros Radovisd „che Valtos, to de peran Agrafa“.

Un alt scriitor grec Vortela [2]) scrie astfel:

„Catà tas arhas tis XIII ecatontaeridos, spudeon merostis „Tressalias, chiriosiorini aftis ecalito „Megavlahias“; „Micra „Vlahia“ ecalito i Etolia che Acarnania, che „Ano-Vlahia“ iho-„ra tot Dolopon, ta Agrafa“.

La fel se exprimă şi Iorghiades [3]) în preţioasa lui lucrare i Tressalia.

Pouqueville menţionează în ambele lui lucrări [4]) despre Ano-Vlahia.

In lucarea ce pregătesc despre Despotatul Marei Valahii — Thessalia de azi — acolo tratez pe larg despre Megali Vlahia, Miera Vlahia şi Ano Vlahia.

Iată cum se exprimă Pouqueville asupra Dolopiei [5]) : „Qui „sait même si leur pays ne fut pas dèsert dans la suite, puis „qu'on y voit paraitre une colonie nomade [6]) sortie de la Pano-„nie qui vient sans commotion historiquement connue et com-„me sans déplacer personne s'établir dans les neiges du Pinde „et fonde l'Anovlachie ou Mégalo-Vlachie, qui compose les „cantons modernes de Malacassa et d'Aspropotamos. Les Va-„laques desquels descendent les Mégalovlachotes, ou Grands „Valaques paraissent être les dernières hordes des barbares,

---

1) Meletiu: Gheografia paleà che nea. Ediţia I-a cap. III p. 207. tipografia Glichi Ianiotul. Veneţia 1728. Ediţia II-a, retipărită de Anthimos Gazi, Veneţia 1807.

2) Vorţela Ioanu: I. Ftiotis p. 267, Atena 1907.

3) Iorghiades: I. Thessalia p. 118-119, Atena 1880.

4) Pouqueville: Histoire de la Régenération de la Grèce t. II, Cartea III, cap. III, p. 100.

Pouqueville: Voyage de la Grèce Ed. II-a t. II, Cartea VI, cap. I. p. 326-333. Libraire F. Didot Pèrèet Fils, Paris 1826.

5) Pouqueville: op. cit. p. 326.

Nota a) din Pouqueville. Nota 3 dela p. 326: „Vlachi nomadae in gloss. Annaeo v. Bjóxoi, Blachia, Thessalia hoc nomene vocatur. Gott Stritt II 205-861-862.

„contre lesquelles les Empereurs grecs eurent à soutenir des „guerres, avant le debordement des Turcs dans l'Orient“.

La pag. 328 continuă astfel: „Les Mégalovlachites qui „habitent de nos jours les hautes montagnes du Pinde, que „Nicetas appelle les Météores de la Thessalie, tels que ceux des „Cantons de Malacasses et d'Aspropotamos,[7]) se prétendent „sans fournir aucune preuve historique descendants des débris „de l'armée de Pompée qui se réfugièrent dans les montagnes „de Thessalie après la bataille de Pharsale. D'autres d'entre „eux croient être la posterité d'une colonie sortie des Abruzzes „et ils donnent pour nom de cette tradition que les Valaques „Aspropotamites se qualifient encore de Bruzzi-Vlachi. Enfin „la même opinion est commune aux Valaques Perrhébiens qui- „habitent Mezzovo, une partie du Canton de Zagori, dela Le- „vadia de l'Athique, et qu'on trouve Jusqu'en Morée.

La pag. 330 continuă astfel: „Pour ce qui este des tribus „valaques voisines du Parnasse et du Céppisse de la Phocide, elles prétendent avoir une origine commune avec les Mégalo- „vlachites et toutes en générale revendiquent avec orgueil le nom de Romoûnis ou Romains“.

„Je ne sais à quelle époque précese les Valaques se sont „établis dans la Pinde, ni pourquoi les Grecs les ont surnom- „més Mégalovlachites. Cependant la premiere partie de ce pro- „bléme se résoudrait si on pouvait admettre en preuve leurs „versions populaires et ils y seraient à ce titre depuis une „haute antiquité. Mais si on veut qu'ils soient venus des bords „du Danube, ils sont modernes dans la Dolopie, car on ne „parle guère même des Valaques comme nation avant le „dixième siècle. A cette époque de confusion on les voit aux „prises avec les Empereurs grecs“.

Poetul Costa Crystali s'a născut în Seracu în anul 1868[8]) din părinți Aromâni. Tatăl lui era comercioant la Ianina. După ce pierdu pe tatăl său, muri și mama lui pe când era elev la Gimnaziu din Ianina, rămânând orfan și sărman, fără nici un sprijin.

Pe când era la Ianina tipări prima lui poezie intitulată: „E Skié tu Adu“, poezie epică, idolizând pe eroii Revoluții dela 21 și alte două intitulate: „Tas Anamnisis“ și „To Oniron“.

Prima lui poezie „E Skié tu Adu“ o dedicase astfel Mamei sale: Afièrosis zis Macaria Skià tis Mitrosmu Ioanas D. Crystalli.

---

a) Nota 2 din p. 328: Aspropotamos ou fleuve blanc est le nom moderne de l'Ackelouis. Son canton est celui de Malacasis relevent le sangiac de Triccala, chef lieu du mansoub de la Thessalie ou Moulalik.

6) Logotehniki Vivliothike Texi: Costa Crystalli. Poeziile cu un prolog de I. Zervu. Atena 1916.

Răposatei Umbre a Mamei mele Ioana D. Crystalli.

Mumă trăiai și viața-mi era aurită
Murișі, s'a întunecat, a devenit neagra rece.
La ce folos mormântul tău, pustiul în fața mea
să văd, la ce folos toate bunătățile lumei
Când îmi lipsește dragostea maternă și inima de mamă?
Când îmi lipsește sărutul matern și mângâerea
La ce folos mamă pe mormântul tău
să vărs calde lacrimi, fără să te încălzesc.
O moarte, moarte (Charon) crudă, care te bucuri de cei morți
Crudă știi unde lovești, știi de unde iei
O Mamă pe mormântul ramură de dafin
îți las, ia, primește-o, numește-o Umbrele Iadului

Fiind prigonit de autoritățile turcești din Ianina în urma publicărei suszisei poezii, fu nevoit să-și întrerupă studiile gimnaziale, să părăsească scumpa lui Patrie, refugiându-se în Atena, trecând prin atâtea peripeții primejdioase, fiind urmărit de sbirii Valiului din Ianina, ca să pue mâna pe el, dar norocul fu de partea ca să ajungă teafăr în Atena unde îl aștepta alte deziluzii și alte nenorociri.

V. DIAMANDI-AMINCEANUL

Traducerea în românește a celor spuse de geograful Meletiu: „In apropiere de isvoarele lui (Aspropotamu) era altă dată oraș „numit Halchis, străbate prin mijlocul Dolopei, comuna zisă Ano-Vla- „hia, după comentatorul lui Thuchiadide și acum și mai simplu Rado- „visd și Valtu, partea de dincoace de râu și Agrafa cea de dincolo“.

Traducerea în românește a celor spuse de Vorțela: „La începutul secolului al XIII-lea o parte însemnată a Thessaliei „în special partea muntoasă se numia Megalo-Vlahia; Micra Vlahia se „numia Etclia și Acarania; iar Ano-Vlahia ținutul Dolopeilor, „Agrafele“.

Cugetări

O doctrină trăește prin vastitatea aplicărilor sau prin rezistența inifinită la veșnice încercări; un om se impune, fiind cârmaciu, mai mult în timp de furtună decât atunci când corabia alunecă lin pe valuri liniștite.

* * *

Seriozitatea este o laturе a caracterului; veselia o expansiune a sănătății sau a mulțumirii de o clipă: prima este lăuntrică și, deci, continuă; a doua, la intervale și externă.

PUNTEA AL PLOSCIU

Departe, mult departe, undeva în fundul peninsulei Balcanice, la apusul orașului Corcea, aproape de Voscopole, în susul unui deal, un sătuleț mic a rămas doar amintirea uriașei metropole de altă dată, a cărei soartă a fost tot așa de crudă ca și a celorlalte centre înfloritoare aromânești din Em.

Aici în Șipsca, în sătulețul acesta, cu cele câteva case risipite pe ruinele vechei citadele, am învățat eu să scriu și să citesc limba românească, apărată cu atâtea jertfe de strămoșii noștrii.

. . . .

Eram prin clasa patra primară. Localul școalei, o clădire veche, dărăpănată, cu materialul putred și fără ferestre se aflâ la câțiva pași de casa noastră.

Dascălul, un vechiu luptător, dușmănos cu asupritorii neamului, blând cu toți copii, ne aduna în juru-i într'un colț al clasei — căci n'aveam în clasă nici catedră, nici scaune, și nici tablă de scris — străduindu-se mult ca să ne dea cele câteva noțiuni de arithmetică, cetire, istorie și geografie a țării.

Intr'o frumoasă dimineață de Mai, ciripitul pasărilor, tictacul războiului în care țesea mama și mâna mângâetoare pe obraz a bunicii m'au trezit din somn.

— Scoală-te ! Copii s'au strâns la școală — îmi șoptește bunica — Mi-am adus repede aminte, că în ziua precedentă, proectasem cu dascălul nostru, o excursiune prin împrejurimile satului, pentru ziua de azi. După câteva clipe, cu ghiozdanul subsoară — în care aveam ceva de ale mâncării — eram cu bunica în curte gata de plecare

In curtea școlii, veselia dispăruse. Copiii, cu gândurile duse, așteptau cu nerăbdare sosirea dascălului. Mă apropiu de un grup de băeți și ca deobiceiu dau bună dimineața. Nu-mi răspunde nimeni.

Incerc să întreb, dacă a venit învățătorul.

„Nu" ! Mi se răspunde în cor. Iarăși tăcere !

Copiii aceștia, altădată zburdalnici din cale afară, îi vedeam acum cu captele plecate și triști. Nu puteam pricepe nimic. Indrăznesc să rup tăcerea pentru a treia oară.

— Dece nu vreți să vorbiți ? Nu mai plecăm în excursiune ? A pățit cumva, dascălul, ceva... sau poate e bolnav ?

— Nu ! Acum trebue să sosească și mergem — sare Tașulică.

— Suntem unsprezece în grupul nostru, tu vrei să fii al doisprezecelea. Imi răspunde, unul dintre colegi. Era șeful clasei.

Un „da" grav și sobru a eșit ca prin miracol din buzele mele și fără să vrea gândurile mi s'au perindat la trecutul zbuciumat al neamului meu, auzit în atâtea nopți târzii de iarnă din gura bunicii.

Nu știam care este intențiunea acestor copii, dar jucărie, mi-am dat bine seama nu putea fi.

Cu o voce sonoră și impunătoare, șeful de clasă îmi risipește orice nedumerire.

— Descoperiți !... — „Tatăl nostru care le ești în ceruri"... începu unul, dintre noi iar ceilalți cu capetele în pământ ascultam... Ce moment solemn și după ce a terminat — liniște ca apoi : „Jurăm că vom răzbuna mormintele strămoșilor noștrii, căzuți pentru ideia românească și vom continua cu jertfa a noastră să le urmăm pilda". Păream transformați în eroi... Ne-am îmbrățișat sincer și ne împrăștiarăm.

— Vine dascălul, se auzi o voce din fundul curții. Și în formație de câte doi, pornim spre cartierul haiducesc, trecem peste ruinele clădirilor mărețe de odinioară și urmăm drumul prin poteca șerpuită ce duce la culmea unui delușor.

La porunca dascălului oprim. Facem aci o lecție de istorie și geografie — intervine el — și după acea mergem spre Vascopole. Ce frumos e școala în mijlocul naturii ? Câmpul îmbrăcat în haină verde pe ici pe colo câte un țăran muncește din zori, pe coasta muntelui ; din față, un cioban cântă din fluer, iar la poalele muntelui un pârâiaș cu apa-i limpede, străbătând de-acurmezișul câmpia, își urmează drumul mai departe.

Vântul adie... înviorează mințile noastre și dascălul vorbește... După ce precizează punctele cardinale, ne întoarcem cu toții spre răsărit și cu mâna întinsă arată cu bastonul văzduhul pierdut în zare. — „Vedeți voi acolo departe, departe de tot, peste munți și ape, este o țară frumoasă și bogată. Este țara noastră, țara Românească. Acolo se vorbește numai limba noastră : are școli mari, biserici frumoase Acolo au luptat Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul" ! ! Vis ! ! un vis care — poate — nu se va realiza niciodată. Voi vedea oare cândva această țară ?"

Pornim mai departe, dascălul cu pălăria într'o mână și cu bastonul în cealaltă, era în fruntea coloanei. Soarele se ridică mai sus, căldura se lasă tot mai mult iar vântul aproape a încetat să mai bată. O panoramă splendidă se desfășura înaintea noastră. Am trecut pădurea, dăm de câmpia cea mare și ne apropiem de pârâiaș. Dascălul se

oprește, privește undeva fix și după acea la noi: — Uitați-vă, Puntea al Plosciu... și a rămas încremenit. Cu fața-i galbenă ca de ceară, cadavru în picioare, șoptește ceva numai pentru el și.... ne întoarcem copiii acasă.

Tasulică, cel mai isteț, se strecoară printre ceilalți băeți, ne ajunge din urmă și spune ceva la ureche șefului de clasă. — La Puntea al Plosciu... mulți... călare... se'nchide școala.... Atât am putut prinde.

„Pângănimea“ iarăși nu ne lăsă în pace... și ajungem acasă.

In dimineața zilei următoare mă trezește sunetul jelos al clopotelor de la biserică. Am avut o presimțire. Toată noaptea am visat... lume multă, imnuri de slavă, soldați, bătălii și realitatea.. cruda realitate, a deschis un nou mormânt, s'a dus în cealaltă lume alt martir ,alt soldat la datorie, dascălul nostru. Hainii! Nici nouă copiilor nu ne-au permis să însoțim la locul de veci, trupul neînsuflețit al aceluia care ne-a fost atât de drag. Ce chinuri cumplite îndură neamul acesta! Ce jale! Bătrânii, încovoiați, lasă să le curgă șiroaele de lacrimi, căci numai au puteri să oprească destinul blestemat al unui neam care se duce. Toți îngroziți, întrezăresc pieirea ce se apropie cu pași grabnici. Numai cineva își face datoria. In amurg, când lumina neputincioasă cedează întunericului, noi, — grupul de doisprezece — îngenunchiați și cu mâinile întinse pe mormântul dascălului îi ceream iertare și îi juram răzbunare.

Puntea al Plosciu e cauza nenorocirii venită azi pe capul nostru. Acolo am zărit pe acei călăreți, ce veneau spre sat și cari au pecetluit soarta dascălului nostru, pe aceia, care ne răpeau de acum școala noastră și poate — cine știe — s'o înlocuiască cu cea grecească. De când datează această punte, cine a construit-o și pentru ce? Aceleași întrebări mă chinuiau în drum spre casă. Bunica trebuia să știe. Iuțesc pasul să ajung cât mai repede. Când am intrat în ușă, am zărit-o ghemuită într'un colț cu mâinile încrucișate, fruntea posomorâtă și din zâmbetul acela trist pe buze la ivirea mea; i-am bănuit durerea sfâșietoare ce căuta să și-o ascundă. Era prea zdruncinată ca să-mi poată povesti, totuși într'un târziu în urma insistențelor mele, începu:

„Sunt mulți ani de atunci. Șipsca era un oraș mare, număra peste zece mii de case. Erau alte timpuri, alți oameni. Mulți de ai noștri, erau celnici mari, alții comercianți, făceau schimburile de mărfuri în centre mult îndepărtate.

In Voscopole, celnicul Plosciu, cu multe herghelii de cai și nenumărate turme de oi și-a logodit băiatul cu fata unui bogătaș din orașul nostru. Era o fată frumoasă dar

norocul nu i-a surâs. Căci băiatul a plecat la Misir (Egipt) după afaceri și dus a fost. Devenit bogat el acolo, n'a mai vrut să știe nici de casa părintească, nici de logodnică și toate rugămințile lor ca să-l înduplece au rămas zadarnice.

Cu ce durere și cu ce rușine au deslegat atunci, părinții logodna; căci într'adevăr așa ceva nu se pomenise la noi și unde mai pui Plosciu care era un Celnic... Când s'a aflat cele întâmplate mulți pețitori s'au înfățișat să ceară mâna fetei. Pentru ea însă, era o insultă, ca să se logodească a doua oară, când cel sortit mai trăia.

„Voiu rămâne văduvă în casa părintească că așa a vroit Dumnezeu — spunea fata.

Fata celnicului Plosciu, adresează celui renegat o scrisoare, în care îl roagă să chibzuiască bine desonoarea ce le-o face tatălui lor, familiei lor, că logodnica i-a rămas credincioasă și că urmașii lui nu-i vor cere avere ci tocmai onoare, de care el nu se mai bucură.

L-a mișcat cum se vede această scrisoare, că în ajunul Sf-lui Spiridon era la Voscopole. Dat, fiindcă un frate al logodnicei își serba ziua onomastică, a avut să le facă surpriza în plină petrecere. De aceea s'a ferit să treacă pe acasă, ca nu cumva să-l reție, trecând doar pe la sora-sa căreia după ce i-a cerut un cal a pornit călare mai departe spre Șipsca. Era o noapte întunecoasă și ploua cu găleata. Până la Șipsca trebuia să treacă pârâul, care în timpul ploii, din cauza apelor prea mari, era periculos de trecut, iar peste el nu se găsea nici un pod. Obstacolul însă se vede, că nu l'a împiedicat pe călăreț și a intrat în apă să treacă pe partea cealaltă, unde-l aștepta atâta fericire.... Dar valurile nemiloase l-au făcut dispărut.

Calul scăpând, s'a intors singur acasă. Ușor le-a fost să priceapă ce s'a întâmplat cu el și a doua zi l'au găsit pe mal, mult mai jos, mort.

Ce jale a fost după acea atât la Voscopole cât și la Șipsca.

In amintirea lui a fost construită Puntea al Plosciu, încheie lăcrămând bunica“.

. . . .

In toamna aceluiaș an părăseam Șipsca. Părăseam leagănul copilăriei cu atâtea amintiri triste....

Mama, rudele, prietenii și chiar bunica au ținut să mă însoțească până la Puntea al Plosciu, pentru că plecam la școală departe și nu se știa când și cum mă voiu întoarce. După ce m'au îmbrățișat cu toții pe rând, bunica plângea cu hohote, grupul celor doisprezece îmi dădea ultimele instrucțiuni, mama cu sfaturile de despărțire....

Am pornit.... și din când în când întorceam capul în urmă dar nu puteam vedea altceva decât Puntea **al Plosciu.**

NICOLAE CHIACU
student

Cine ne poate înţelege

Popor cu cel mai crud destin, cine îţi poate înţelege suferinţa, cine vede rana-ţi sângerândă, cine îţi poate alina durerea, cine îţi aude jalnicul suspin.... cine ?

Trec anii, vor mai trece încă ; dar în acest trecut de ani de cumplită sfâşiere, să încercăm a scormoni puţin ironia soartei aromâneşti.

Dela începutul închegării lui ca neam, poporul românesc din dreapta Dunării, împrăştiat în toate părţile peninsulei în grupuri mai mici sau mai mari, din cauza aşezării şi a ocupaţiei lui, n'a putut avea în decursul secolelor, momente de răscoliri adânci, fie pe tărâmul armelor, fie pe cel al culturii.

Există ceva însă în sufletul acestui popor care se duce, ceva care se va transmite şi va birui veacurile, mai presus de toate biruinţele de arme şi strălucirile de cultură şi civilizaţie, — **onoarea lui de om liber,** mândria şi dârzenia cu care o poartă şi îşi apără această onoare.

Dacă peste negura vremurilor se va încerca a străbate vreodată până la timpurile când a trăit acest popor, farul care va lumina fila istoriei lui, va fi acela al **onoarei** şi **demnităţii.**

Pentru cei care nu ne cunosc, sau ne cunosc mai puţin, pentru a nu fi refractari asupra sincerităţii cauzei noastre, vom căuta în mai multe articole din revista noastră, a cita pe diferiţi autori, străini de această ramură românească, să transpunem, şi să comentăm dacă va fi nevoe cele citate.

In totdeauna, oricum, în orice domeniu, nimeni nu îşi poate da o părere justă, decât dacă este în cunoştiinţă de cauză. Asupra neamului nostru , mulţi au asvârlit cu noroiu; îi vom aduce aminte, cei care au încercat să ne cunoască în de aproape şi dacă au avut vreo părere greşită, cunoscând realitatea şi-au schimbat-o.

Citez în acest articol pe unul dintre Românii cei mai frământaţi de curiozitatea, mai târziu transformată în dragostea de a vedea şi a cunoaşte pe cei „uitaţi par'că de oameni şi de Dumnezeu" — cum spune autorul — fraţi ai lui, Aromânii. Acesta este Constantin N. Burileanu, care a întreprins câteva călătorii printre Aromâni, în urma cărora a scris volumul întitulat „De la Românii din Albania".

— „Din acest moment, conversaţia a luat altă întorsătură ; ei nu se mai îndoiau de mine, deoarece vedeau în mine pe un frate al lor, care venise de departe să le aducă o veste bună, să le spună o veste de mângâiere şi de confort — şi atunci am simţit că ne-am apropiat complet, eu de ei, ei de mine. Câte nu m'au întrebat ei atunci, câte nu mi-au spus, iar eu nu mă puteam sătura să le admir înfăţişarea plăcută şi felul lor de a fi, ori dulceaţa ce puneau în vorbele lor, şi acel nu ştiu ce de atrăgător ce aveau în toată fiinţa lor, care mi-i făcea cu atât mai simpatici !

„ Poate că eu mă las transportat de iubirea ce am faţă de aceşti Români şi exagerez fără să vreau, calităţile acestor fraţi ai noştri, de cel mai bun şi pur sânge, lăsaţi de noi în completă părăsire ! Eu am învăţat însă că iubesc Fărşăroţii nu din citit şi dela depărtare, ci acolo pe munţii lor, în călivele lor în care am dormit şi am mâncat împreună cu ei, în văile unde i-am aflat cu turmele, pe drumurile pe care i-am întâlnit cu caravanele ! Acolo în munţi am învăţat să iubesc pe Fărşăroţi, acolo am jurat iubire şi aducere aminte acelor uitaţi parcă de oameni şi de Dumnezeu şi părăsiţi cu desăvârşire, de aceia care ar trebui să-i iubească mai mult decât toţi şi să-i ajute ca pe nişte fraţi !

Mi-aduc aminte că pe când vorbeam cu Fărşăroţii, o dulce melancolie stăpânea întreaga mea fiinţă! Priveam către câmpia Coloniei spre Coriţa, iar privirea mea se pierdea pe vârfurile munţilor departe, departe, şi numai cu gândul întrezăream Dunărea şi Carpaţii, vedeam România !... Şi un sentiment de revoltă îmi sbuciuma inima şi făcea să-mi tremure pieptul ! Aceiaşi emoţiune o încerc şi acum când scriu şi acelaş sentiment de revoltă în contra ţării mele !....

Degeaba voi încerca eu aici să-mi sprijin sentimentele, când nouă ni se pare că Românii din Balcani aşa de aproape de noi, sunt pitulaţi departe, departe, în vre-un colţ al Africei.

Fărşăroţii din Albania, mai mult decât ceilalţi Români au nevoie de ajutorul nostru. Ei cer şi nimeni nu-i aude ! Oare România numai din interes se făleşte a fi mama lor ?". (op. cit. pag. 82—83).

Cred că este de prisos orice comentariu. Astfel vorbeşte C. Burileanu despre Românii din Albania şi în felul acesta se exprimă mulţi cercetători ai acestei ramuri de Români, dar aceasta este numai un scurt citat ; întreg volumul lui C. Burileanu, nu este decât o spovedanie a sufletului care a colindat pe toate potecile munţilor şi a străbătut locurile cele mai ascunse şi prin mejdioase, pentru a-i cunoaşte aşa cum sunt ei, în mediul lor, în casa lor.

O expresie care o găsesc şi în cartea aceasta şi în înţelesul căreia am trăit şi eu o mică parte din copilărie, mă întristează adânc.... „casa noastră : muntele" — sărmana casă a noastră, ce a mai rămas din tine !

Pădurile, în cea mai mare parte s'au tăiat, turmele s'au rărit, ciobanii te-au părăsit aproape şi astfel în noile state balcanice, casele noastre s'au transformat în cenuşe, care o poartă

vânturile, izbind-o de porţile Românei Mari, doar de i s'o face milă....

Aceştia's munţii noştri de astăzi, munţii care în trecut au fost leagănul nostru, acestea's casele noastre.

Pe vremea aceea, la 1905, când C. Burileanu a trăit câteva luni printre aceşti Români, afirma despre ei că „au nevoe de ajutorul nostru", atunci când îşi aveau încă casa lor, dar astăzi când nu mai au dreptul să strige, nu au dreptul să se apere când sunt loviţi şi nici acela de a plânge măcar, astăzi când li s'a pus căluş în gură, cel puţin noi care le cunoaştem durerile, noi care le simţim ca şi ei să le strigăm şi să le facem cunoscute şi acelora care departe de ei, nu văd şi n'aud strigătul disperării unui neam care se duce. Totuşi nu este nici prima, nu va fi nici ultima dată, când ne rugăm lui Dumnezeu şi îi cerem tărie pentru a mai putea rezista ca neam, iar acelor de aici în a căror mâini stă destinul întregului neam românesc, să ne audă! Vom ajunge poate să fim auziţi, dar aceasta nu va fi suficient; neamul Aromânescu îşi cere dreptul la viaţă, el se vrea descătuşat din lanţurile umilinţei, vrea să respire aerul libertăţii vrea să simtă cà într'adevăr trăeşte.

Dar... cine ne poate înţelege? — Suferinţa nu o poţi înţelege decât trăind în ea şi gustând din ea.

Pentru a simţi cât de puţin din durerea lui, cei care nu-l cunoaşteţi, căutaţi a-l simţi şi înţelege, aici sau dincolo...

Răul cel mare însă este dincolo, de acolo vine strigătul desnădejdei, ei au nevoe de protecţie, de ajutor.

— Cine îl poate da?

— Cei care ne cunosc, cei care ne înţeleg şi mai mult cei care trebue să ne înţeleagă. Şi aceştia în primul rând sunt conducătorii de astăzi, de mâine şi de totdeauna a întregului neam românesc.

SPIRU BUJGOLI

GABRIELE D'ANNUNZIO

Intre 1890—1914 D'Annunzio îl găsim descris de el însuşi în Andrea Sperelli, **erou al său; un italian al Renaşterei printre noi. Bărbat de acţiune, în acelaş timp şi poet; bun călăreţ şi spadasin, — cum era şi incomparabil artist...**

A fost unul din Părinţii Fascismului — iar prietenia devotată a ducelui era dovada decisivă — şi a fost printre primii antecedenţi ai naţionalismului italian.

Dar omul Renaşterei, devenise în Vergini delle Rocce **(1895), nebulos ca JoneBurns, Dante Gabriel Rosetti şi Prerafaliţii.**

In Nave **a fost premergătorul Imperiului italian, iar în** Laudi, **Tyrteul eroismului italian.**

Acest snob al unui verbalism magnific, devenea în romanele sale, — voluptos de confuse şi neinteligibile — încă totuşi un mare poet al perfecţiunei clasice, în poezia lirică.

Mai puţin ne interesează azi autorul Focului, **al** Giocondei, **al Sfântului Sebastian (scrisă în franţuzeşte) decât marele poet, cu verb înaripat de laQuarnero, — de cât** Comandantul **escadrilei care sbura deasupra Vienei în timpul războiului, de cât dictatorul vremelnic cu** arditi **ai săi al lui Fiume.**

A premers lui Mussolini, iar înfrângerea sa a grăbit victoria fascismului.

Retragerea sa la Vittoriale, **pe colina din Gardone, dominând lacul Guarda a fost îngroparea de viu în legendă.**

Ultimii ani a fost turmentat de spasmul necunoscutului de după moarte. I-a lipsit o educaţie filosofică şi s'a complăcut în actualitate, cu toate că, prin câteva din sublimele sale creţţiuni poetice, stă alături de cei mai mari poeţi ai secolului, iar prin viaţa sa legendară unul din exemplarele cele mai curioase ale Istoriei.

Ca poet a dedicat geniul său patriei, ca soldat, de o mie ori, a voit să moară pentru patrie, ca mare patriot a voit să cucerească Fiume pentru a spăla ruşinea naţională; iar izgonirea sa din oraşul liberat, a deslănţuit de indignare valul năvalnic al Fasciilor, ce trebuia peste trei ani să implânte steagul lictorului în Italia şi să dea lumii o mare credinţă şi să insufle tuturor un nou spirit de viaţă şi de moarte.

* * *

S'a născut la 12 Martie 1863 la Pescara în Abruzi, leagănul artelor, pământ cu moravuri pitorești și cu tradiții legendare.

După primele încercări de poesii, cari l-au făcut cunoscut, la 16 ani **(Odeall'augusto Sovrano d'Italia, Primo Vere)**, s'a dus la Roma, adolescent, unde cu un cenaclu literar a scos **Capitan Fracassa.**

Intre revistele **Fracassa** și **Bizantina,** trăind cu o adevărată curte de literați, a publicat **Terra Vergine** și **Canto Novo.**

In 1892 a publicat faimoasele sale **Elegie romane;** în 1893 **Poema Paradisiaco, Odi navali,** în cari se înalță printre cei dintâi poeți lirici ai Italiei.

In 1896, împreună cu prietenul său Ed.Scarfoglio, au vizitat, pe Yactul Fantasie, ruinele antice ale Greciei: Olimpia, Delfi, Micene și Atena. Au fizitat sarcofagii, temple, ruini memorabile, ziduri de neuitat.

Admirând pozițiile Greciei, citeau cu Scarfoglio, **Iliada** și **Odysseia** — și retrăiau împreună, marile tragedii ale ilustrelor personagii homerice.

Din călătoria sa din Grecia a zmuls din suflet cele două lucrări ale sale dramatice : **Il sogno d'un matino din Primavera** și **La città morta.**

Cam prin 1900 publica două romane : **Le vergini delle rocce** și **Il Fuoco,** unde se găsește faimoasa **Foscarina,** interpretată incomparabil de Eleonora Duse..

Tot pentru Duse a scris **Il sogno** și tot pentru marea artistă piesa **Cioconda.**

In 1902 a dat **Francesa da Rimini,** alte opere : **Laudi, Le laudi del cielo, del mare, della terra et degli eroi** capod-opere poetice italiene. In 1903, a dat în vileag : **Laus vitae, Elettra, Alcione** și marele triumf dramatic cu **La Figlia di Jorio.**

La 1905 a mai scris o piesă **La fiacola sotto il maggio** (Lumina sub obroc), iar în 1907 **Piu chel'amore,** o lucrare dramatică ce n'a avut succes.

In 1908 vine cu marea sa lucrare dramatică **La Nave** cu un succes enorm.

Fedra sa n'a avut izbânda meritată.

In 1910 a dat Casei **Treves** romanul **Forse che si, forse che no.**

In 1911, stabilindu-se la Paris, a scris în franțuzește pentru Ida Rubinștein, Le martyre de Saint-Sebastien.

In 1913 a scris **Pișanella.**

In 1914 a dat tragedia **II Ferro.**

Ca poesii dase în 1912, celebrele **Le Cazoni della festa d'Oltre mare.**

Din 1915 devine campionul Antantei, pentru ca Italia să intre în război contra puterilor centrale : Alături de Mussolini a reușit să bage Italia în marele război.

Din Mai 1915, a dus o viață de soldat, ca aviator a sburat deasupra Vienei, a luat parte în lupte, iar în 1919 a ocupat Fiume pentru patria sa în eclipsă.

După venirea regimului fascist, retras în villa sa Vittoriale, de pe lacul Garda, el devine eroicul **Il Comman dante,** venerat de toată Italia, ca un erou național.

Reședința sa devenise un muzeu de artă și un loc de pelerinaj. Ca ultim omagiu, acum un an, după moartea lui Guglielmo Marconi, a fost propus și ales, președintele Academiei italiene.

Inmormântarea lui, de o pompă impresionantă, s'a făcut în cadrul grandios al reședinței sale, din Vittoriale, unde a fost îngropat alături de câțiva din ai săi **Arditi,** premergători ai Fascismului.

SIMEON RUFU

O întrebare oțioasă

Mă'ntrebi ce carte mi-a plăcut în 1937, ca și când ai întreba o doamnă de lume, ce rochie sau pălărie îi stau mai bine.

Deliciul meu, în 1937, a fos recitirea lui Xenafon, Anabaza, Cyropedia, Agesilas. Trei povestiri adevărate într'un cadru măreț de eroism, disciplină. înaltă morală și frumusețe.

Și fiindcă opera pe care o scrie Xenofon se aseamănă cu a noastră, o perioadă de prăbușiri și înălțări —, cădea Atena, Sparta, se ridica Alexandru cel Mare și, în perspectiva departe răsărea marea umbră a Romei eterne.

Și mi-au plăcut aceste cărți, pentrucă arată cum trăesc, se desvoltă și ajung la mărire neamurile: printr'un om excepțional și printr'o disciplină de fer și prin cultivarea acelei democrații adevărate, ce respectă ordinea, se frânge în fața ierarhiei și confundă șeful cu națiunea.

Am spus prea mult. D-ta ai nevoie de prezent, ca literatură sau manifestare intelectuală; pentru moment, însă mă complac mai mult în trecut.

ION FOTI

Japonia şi Anglo-Saxonii

D. Bernard Fay în **R. d. deux Mondes** — vorbeşte de cucerirea Chinei de Japonezi (Question d'Orient, question mondiale).

Este un eveniment considerabil această cucerire, care înseamnă înfrângerea totală în Asia a rasei albe.

D. Fay observă că în două lucruri Chinezii au pierdut încrederea în superioritatea rasei albe: 1) falimentul ideilor libertare anglo-saxono- americane) şi 2) înfrângerea bolşevismului în China de Sud.

Galbenii, în timpul războiului celui mare au fost egali cu rasa albă contra unei părţi a rasei albe, de aci un **capitis diminutio pentru** America şi Europa.

Japonia e pe cale să isgonească pe Europeni din China şi să reia Siberia Ruşilor. Din partea Sovietelor, preocupaţi numai de pericolul hitlerist, rezistenţa va fi nimicită sau deloc.

Anglia singură nu este în stre să înfrunte pe Galbeni; nici Statele Unite, la o distanţă de 10.000 klm. nu se simt în măsură să bată pe japonezi.

Dar Statele Unite însă se înarmează

Ostroavele Aleutene, la Sud de Alaska au fost întărite, s'au creiat puternice baze de aviaţie. Flota americană staţionează în Pacific ,iar insulele Havai sunt prima etapă a operaţiunilor navale americane.

Dar Japonia este destul de tare să înfrunte un război cu Anglosaxonii? Desigur că nu. Cucerirea Chinei, dacă a împlinit o parte din visurile elitei militare japoneze, organizerea acestei cuceriri reclamă timp mult şi mulţi bani.

Se pare că fără concursul Anglosaxonilor, Japonia nu poate să-şi desăvârşească marina şi nici să trăiască izolată. Anglia, la HongKonk şi Singapore are baze navale inexpugnabile. In Tibet şi într'o parte din China de Vest, Englezii şi-au luat măsuri de apărare într'o regiune unde nu pot fi atacaţi.

Statele Unite ale Americei construesc una din cele mai formidabile flote ce au existat vreodată. Apoi, pe când puterea financiaro-economică a Anglosaxonilor este infinită, Japonia este o ţară săracă, nu poate prospera fără capitaluri.

Trecând printr'o gravă criză economică şi socială, cu o ţărănime care vinde sub cost şi trăeşte sub nivelul cel mai modest, cu un proletariat bolşevizat în marile oraşe, Japonia nu voeşte a încerca acum aventura unui războiu cu America şi Anglia, ce vor fi împreună, — fără să-şi joace existenţa sa naţională

Unele cercuri japoneze au avansat chiar tratative cu Londra pentru un aranjament, care ar duce, desigur, şi la un acord cu Statele Unite şi Rusia Sovietică.

Dar soarta lumii o deţine tot Europa. Ideia colaborării celor patru mari puteri europene — a lui Mussolini — rămâne cheia de boltă a păcii mondiale. Tot printr'o înţelegere a Londrei cu Paris, Berlin şi Roma s'ar creia platforma unei împăcări generale şi a unei păci durabile.

PUBLIU SERENA

Constatări

In dulcele exil al muncii înveţi, întâi, să rabzi, iar, prin răbdare ajungi la energie, pe când aceasta ne dă tinereţea veşnică, făcută din reculegere şi entusiasm. Numai aşa vezi şi înţelegi viaţa, această viaţă minunată, pe care o stricăm prin artificiile spiritului nostru rău aerisit, tocmai atunci când suntem înconjuraţi de capodoperile naturei şi ale artei, dar pe cari nu le înţelegem ,leneşi, deşi suntem agitaţi orbi înconjuraţi de străluciri.

* * *

De multe ori înveţi mai mult din lucrurile cu aparenţă modestă. Munca este misterioasă. Ea se dă toată celor ce rabdă şi celor simpli; fuge de pripiţi şi vanitoş ; merge cu ucenicul şi îl respinge pe elev: şi într'o zi minunea se naşte din mâinile muncitorului modest.

A. RODIN

Cugetare

Am observat că oamenii mediocri caută totdeauna soluţiuni extraordinare, pe când oamenii superiori merg totdeauna spre soluţiile cele mai simple.

CAMILLE CHEVALIER

Maxime politice

Ca şi Brüning în Germania, Schusnig n'a izbândit în cea mai importantă problemă pe care omul de stat este dator s'o rezolve astăzi. Nu are să dea de lucru celor tineri.

Din patru lucrători, unul şomează în Austria, din trei unul şomează la Viena.

Bertrand de Jouvenel

* * *

Poporul este laş, dacă şi conducătorii lui sunt laşi; un popor este eroic dacă cei care-l conduc gândesc şi lucrează vitejeşte şi cu îndrăzneală.

Hermann Goering

* * *

Omul, naţiunea, orice civilizaţie sunt o teoremă în mers. De aci metoda asupra facultăţii dominante, asupra rasei, mediului, momentului.

Taine

Răsboiul civil din Spania

Putea-va generalul Franco, în curând să dea lovitura mortală bolşevismului şi să termine războiul fratricid din Spania? Căci nu e mult până la împlinirea a doi ani de când unul din cele mai groasnice lupte din Istorie — se poartă între Spanioli, pe propriul lor teritoriu şi cu propriul lor sânge.

Lecţia teribilă pentru toţi cei cari nu văd în revoluţie singura cale a progresului!... Exemplele Spaniei şi ale Rusiei sovietice sunt înspăimântătoare.

Indiferent cum, şi cât ar dura, victoria este de partea naţionaliştilor lui Franco, pentru că acolo este onoarea, patria, disciplina, sacrificiul şi vitejia fără seamăn.

In lupta dintre materiale, între technică şi technică, între foc şi foc, tot omul a fost acela care a u'mit în acest crâncen război; omul nou, care a învins în Abisinia, sub 50 de grade căldură la soare, omul care a învins în Biscaia, în ţara necălcată şi necucerită de nimeni până astăzi.

A putut creia un asemenea soldat generalul Francesco Franco, care a dat ţării sale un exemplu măreţ de eroism şi de abnegaţie fără margini?

Din războiul din Spania — ca şi din cel din China — se desprinde tragedia grozavă a zilelor noastre, lupta între două naţionalităţi, între două tabere de interese ce se ascund sub masca unor ideologii.

Sunt două armate ce-şi împrumută bani, technicieni, material, este începutul unui război mondial, ce nu devine general, prin imensitatea pericolului ce-l profilează pentru cultura şi civilizaţia noastră. Măcar făţărnicia, minciuna, şiretenia, să salveze lumea de un flagel ce va fi sfârşitul lumii noastre şi al civilizaţiei noastre.

Simeon Rufu

REVISTA CĂRŢILOR

TESTAMENT DELLA GRANDE GUERRA. A cura di *Eno Mecheri*. Prefazione di *Cesare M. de Vecchi di Val Cismon*, Milano.

O carte ce nu se poate citi fără emoţii şi fără bătăi de inimă. Cuprinde ultimele scrisori ale unui număr de peste 300 eroi, cei mai mulţi ofiţeri, morţi în marele război pentru mărirea Italiei. Sunt scrisori prin care, în pragul mormîntului, cei ce le-au scris îşi exprimă bucuria de a muri pentru Patrie. Nimic mai frumos ca aceste scrisori, nimic mai înălţător şi sublim! Condeele celoor mai mari scriitori rămîn palide faţă de azurul ce coboară din ele.

Ce frumos ar fi fost dacă şi la noi s'ar fi strâns laolaltă scrisorile atâtor eroi care în marele război al întregirii s'au măsurat cu moartea spre a ne da Marea României!

MATTEO NARDELLI: *Fascismo idea universale*. Prefazione di PAOLO ORANO (Ed. „Trentino").

Cartea aceasta a d-lui Nardelli e o sinteză de un interes deosebit asupra revoluţiilor în genere şi asupra revoluţiei fasciste în speţă şi asupra dinamismului ideii fasciste în univers.

IOAN NICA: PROBLEMA AROMÂNILOR. Bucureşti, pag. 59

Problema Aromânilor a fost cercetată până în prezent mai ales din punct de vedere istoric, linguistic şi folkloristic. Foarte puţin din punct de vedere social şi naţional-economic. Dealtfel foarte puţini la număr sunt aceia care cunosc această problemă în ansamblul ei, în stadiul de astăzi. Şi desigur, mai puţini aceia, care, analizând faptele şi circumstanţele permanente pot întrevedea evoluţia şi aspectele de mâine ale chestiunii.

Dintr eaceştia face parte şi Ioan Nica.

Noi care am citit scrierea **Problema Românilor** semnată de dânsul şi apărută în vitrinele tuturor librăriilor, mărturisim că Ioan Nica stă chiar în fruntea tuturor celor pe care îi preocupă chestiunea aromânească prin chipul cum pune, cum priveşte şi cum rezolvă problema.

Clar şi metodic, fără a cădea în didacticism; calm şi totuşi obiectiv, fără a cădea în sentimentalism; pătrunzător al faptelor aromâneşti de ieri de azi şi de totdeauna ,deci al înfăţişărilor permanente ale problemei, fără digresiuni istorice inutile, Ioan Nica înfăţişează problema aromânilor în chip sintetc şi aşa precum nu a fost prezentată până acum de nimeni.

Deşi o prezenta a cuprinsului cărţii este în detrimentul ei, o facem totuşi spre a da cititorilor noştri o idee generală asupra ei.

Părăsind, în chip prudent şi ştiinţific din lipsa de date pozitive, chestiunea numărului aromânilor, Ioan Nica **înfăţişează rând pe rând** aşezările aromânilor şi origina cauzală a acestor aşezări, îndeletnicirile — creşterea vitelor, cărvănăritul, industria casnică, meseriile şi negoţul — perspectivele viitoare ale acestor îndeletniciri, evoluţia conştiinţei şi individualităţii etnice româneşti, nesocotirea drepturilor lor etnice de către toate Statele balcanice, cărora aromânii le-au adus întotdeauna servicii nepreţuite, Ioan Nica abordează în cele din urmă chestiunea emigrării şi aşezării aromânilor în Dobrogea după 1925. Aci înfăţişează, obiectiv, opera de colonizare din ultimul deceniu a Statului român, insuficientă ca dimensiune şi ca metodă, şi abdicarea aceluiaş Stat la dreptul său de protector al românilor de peste hotare supuşi astăzi celui mai neomenos tratament din partea tuturor Statelor balcanice.

Cu acelaş spirit de pătrundere înfăţişează apoi controversa rezistenţii şi a emigrării susţinute fiecare de o categorie de intelectuali aromâni spre a ajunge în sfârşit pe baza de date şi fapte, că aromânii nu mai pot rezista — păstrându-şi naţionalitatea lor — în Peninsula Balcanică. Partizan convins al emigrării, Ioan Nica, fiind şi un cunoscător profund al realităţilor româneşti în întregul lor ansamblu şi cunoscător al posibilităţilor specifice aromâneşti, conchide că **trebue continuată opera de colonizare în Dobrogea însă cu mijolace şi metode mai eficace ca cele de până acum, până ce acest ţinut va fi în intregime românizat.**

Studiul lui Ioan Nica e un freamăt, un glas cald, de frate, venit din bezna rece.

Il ascultăm îngânduraţi, admirându-l, ca întotdeauna.

El, Ioan Nica, stă cu picioarele în lut, cu genunchii în mucegai, cu trupul în zăbrele şi visează albastrele zări româneşti de mâine.

Ne împărtăşeşte nouă prin cartea „Problema Aromânilor" câteva frânturi din aceste vise.

Le primim, ca în rugăciune, căci, sunt şi ale noastre ale tuturora.

Şi le dorim realizate.

Cadă zăvoarele cu care lumea de azi desparte pe fraţi şi facă-se odată dreptatea românească!

Iar lui Ioan Nica îi dorim ca odată şi odată, să realizeze chiar el însuşi cu mâna sa, marea operă de colonizare pe care o preconizează.

Rugăm pe cititorii noştri să ne ierte că am întârziat acest număr. — Cel care vine va fi dublu — o oglindă vastă a întregei mişcări culturale şi literare a Macedo-Românilor din ţară şi de peste hotare.

Manuscrisele ce ni se trimet sunt, în mare parte necitețe. Este un chin şi pentru tipograf şi pentru noi să descifrăm ieroglife, mai ales, când bucăţile scrise în dialectul macedo-român.

Ne-ar face plăcere să avem corespondenţi ocazionali, în toate centrele noastre din Balcani; — de unde să ne informeze de tot ce se petrece interesant printre Românii noştrii: viaţa lor, manifestările lor culturale, relaţiile cu statele dominante, etc.

Redactor-responsabil : SPIRU BUJGOLI